

Момот Д. С.

Інститут державного військового управління Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Рекомендації щодо визначення кількості та складу мобільних протидиверсійних резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції об'єднаних сил

Резюме. На основі аналізу особливостей та специфіки оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції об'єднаних сил визначено порядок розрахунку кількості та складу мобільних протидиверсійних резервів під час його проведення.

Ключові слова: рекомендації; протидиверсійний резерв; оперативне розгортання; оперативне командування; оборонна операція; об'єднані сили.

Постановка проблеми. Досвід проведення антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) [1, 2] та досвід російської агресії проти України [3] демонструє високу ефективність застосування диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ) та незаконних збройних формувань (НЗФ) противника на початковому етапі збройного протиборства або до його початку. Оперативне розгортання військ оперативного командування може проводитися до початку збройного протиборства або з його початком. Воно проводиться для організованого початку та ведення у подальшому воєнних дій [4, 5]. Ураховуючи особливості міжнародних відносин та розвиток воєнно-політичної обстановки довкола нашої країни [2, 3] можна стверджувати, що перші операції Об'єднаних сил будуть оборонними. Звідси випливає, що найбільших втрат військовим формуванням оперативного командування та шкоди державній інфраструктурі (у смугі оперативного розгортання) ДРГ (НЗФ) противника спроможні завдати під час оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції об'єднаних сил.

Досвід збройних конфліктів показує [1–7], що для ефективної протидії ДРГ (НЗФ) необхідно створювати та розмішувати на небезпечних напрямках (районах) достатню кількість протидиверсійних резервів для своєчасного реагування на їх дії. Оперативне розгортання є специфічним процесом, який відрізняється від операцій (бойових дій) як за структурою, так і за просторовими показниками [4, 5]. Тому, визначення кількості та складу мобільних протидиверсійних резервів під час

оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції об'єднаних сил є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових робіт присвячених дослідженню протидії ДРГ (НЗФ) противника [1–7] вказує на необхідність урахування особливостей оперативного розгортання під час визначення кількості та складу протидиверсійних резервів.

Метою статті є розроблення рекомендацій щодо визначення кількості та складу мобільних протидиверсійних резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції Об'єднаних сил.

Виклад основного матеріалу. Смуга оперативного розгортання військ оперативного командування характеризується значними просторовими показниками. Оперативне розгортання здійснюється на території, яка обладнана відповідною інфраструктурою. Під час підготовки та проведення оперативного розгортання у смугі оперативного розгортання противник намагатиметься застосовувати ДРГ (НЗФ) для нанесення ураження військовим формуванням (підрозділам) наших військ та руйнування об'єктів державної інфраструктури, що сприяють проведенню оперативного розгортання військ оперативного командування.

Для протидії ДРГ (НЗФ) противника, зі складу підрозділів військових формувань оперативного командування призначається похідна (сторожова) охорона. Для недопущення руйнування об'єктів державної

інфраструктури у смузі оперативного розгортання розгортається система комендантської служби та територіальної оборони. Проте до складу оперативного командування разом із загальновійськовими формуваннями входять ремонтно-відновлювальні формування, зв'язку, матеріального забезпечення та підтримки, які не мають достатньої кількості вогневих засобів для протидії ДРГ (НЗФ). Однак, як показує практика, що у разі тривалої і якісної підготовки, незважаючи на заходи протидії диверсіям, ДРГ (НЗФ) противника спроможні провести диверсію на об'єкті державної інфраструктури, чим зірвати проведення заходів оперативного розгортання.

Тому, під час оперативного планування оперативного розгортання військ оперативного командування, необхідно передбачити створення достатньої кількості протидиверсійних резервів, які спроможні оперативно та своєчасно прибути до визначеного району, швидко блокувати (нейтралізувати) та знищити ДРГ (НЗФ) противника. З огляду на особливості просторових показників оперативного розгортання, для підвищення мобільності протидиверсійних резервів доцільно їх застосовувати у взаємодії з підрозділами армійської авіації. Протидиверсійні резерви мають знаходитися на аеродромах (майданчиках) у межах смуги оперативного розгортання військ оперативного командування. Висока швидкість та мобільність протидиверсійних резервів у взаємодії з підрозділами армійської авіації дасть змогу швидко забезпечити їх присутність у визначеному місці та скоротить кількість до мінімально необхідної.

До складу мобільного протидиверсійного резерву необхідно залучити визначену кількість особового складу, яка забезпечить потрібну ступінь переваги над противником. Необхідна кількість особового складу протидиверсійного резерву під час оперативного розгортання військ оперативного командування визначається за формулою

$$N_{ПДРез}^{oc} = N_{ДРГ(НЗФ)}^{oc} S_{oc}, \quad (1)$$

$$N_{ПДРез}^{звн} = \frac{N_{ПДРез}^{мз}}{S_{звн}}, \text{ якщо } N_{ПДРез}^{мз} \leq 2 \text{ тоді } N_{ПДРез}^{звн} = 1, \quad (3)$$

де $S_{звн}$ – доцільне співвідношення засобів повітряної вогневої підтримки до кількості повітряних засобів транспортування (2:1 – 3:1).

де $N_{ДРГ(НЗФ)}^{oc}$ – орієнтовна кількість особового складу в ДРГ (НЗФ) противника, чол.;

S_{oc} – ступінь переваги в особовому складі мобільного протидиверсійного резерву над ДРГ (НЗФ) противника, що забезпечує його блокування та знищення.

Орієнтовна кількість особового складу в ДРГ (НЗФ) противника визначається у процесі оцінювання обстановки під час оперативного планування оперативного розгортання. Ступінь переваги в особовому складі мобільного протидиверсійного резерву над противником залежатиме від підготовки, озброєння та матеріально-технічного забезпечення особового складу, що входить до мобільного протидиверсійного резерву та особового складу ДРГ (НЗФ).

Зважаючи на тактико-технічні характеристики повітряних засобів транспортування (типу багатоцільові (транспортні) вертольоти) та кількості особового складу, залученого до мобільного протидиверсійного резерву, визначається необхідна кількість повітряних засобів транспортування:

$$N_{ПДРез}^{мз} = \frac{N_{ПДРез}^{oc}}{C_{oc}^{мз}}, \quad (2)$$

де $C_{oc}^{мз}$ – можливості повітряного засобу транспортування щодо транспортування особового складу мобільного протидиверсійного резерву, чол.

Диверсійно-розвідувальні групи (НЗФ) противника, як правило, озброєнні стрілецькою зброєю, засобами ближнього бою, переносними протитанковими та протиповітряними комплексами [8]. Тому, мобільний протидиверсійний резерв необхідно посилити повітряними засобами вогневої підтримки (типу ударні вертольоти). Необхідна кількість засобів повітряної вогневої підтримки (типу ударний вертоліт) для створення визначеного ступеня вогневої переваги, що забезпечить вчасне блокування та знищення ДРГ (НЗФ) противника, визначається за формулою:

Необхідна кількість мобільних протидиверсійних резервів залежатиме від просторових показників смуги оперативного розгортання, часу висування мобільного

протидиверсійного резерву, що забезпечує своєчасне прибуття до визначеного району, швидкості транспортування та бойових можливостей транспортних і ударних засобів, тактичного радіусу застосування а також кількості ДРГ (НЗФ) противника, які діятимуть у смузі оперативного розгортання. Глибина смуги оперативного розгортання військ оперативного командування значно перевищує ширину. У такому разі для спрощення розрахунків під час визначення кількості мобільних протидиверсійних резервів ширину смуги оперативного розгортання можна не враховувати. Мобільні протидиверсійні резерви мають знаходитися на аеродромах (майданчиках) в межах смуги оперативного розгортання з таким розрахунком, щоб забезпечити їх вчасне прибуття до визначеного району. Тому, під час оперативного планування доцільно розподілити смугу оперативного розгортання військ оперативного командування на ділянки відповідальності мобільних протидиверсійних резервів.

Під час розподілу смуги оперативного розгортання на ділянки відповідальності слід враховувати глибину смуги оперативного розгортання, необхідний час висунання мобільного протидиверсійного резерву, швидкість повітряних транспортних і ударних засобів, а також їх тактичний радіус застосування. *Тактичний радіус застосування* – це відстань, що може подолати повітряний засіб від аеродрому (майданчика) до району виконання завдань з розрахунком повернення. За умови високої швидкості повітряних засобів і значної глибини ділянки відповідальності мобільного протидиверсійного резерву тактичного радіусу застосування може бути недостатньо.

Вибір аеродрому (майданчика), де розміщуватиметься мобільний протидиверсійний резерв на кожній ділянці відповідальності залежатиме від просторових показників, фізико-географічних умов і аеродромної мережі ділянки відповідальності та визначатиметься під час оперативного планування оперативного розгортання військ оперативного командування. Під час визначення місця дислокації мобільного протидиверсійного резерву слід врахувати, що його раціональне розміщення в межах смуги оперативного розгортання дасть змогу здійснювати висунання як по ходу оперативного розгортання, так і у зворотню, що дасть змогу вдвічі збільшити глибину ділянки відповідальності. Отже, кількість

ділянок відповідальності мобільних протидиверсійних резервів у смузі оперативного розгортання військ оперативного командування можна визначити за формулою

$$\left\{ \begin{array}{l} N_{\text{ПДРез}}^{\text{дїл}} = \frac{L_{\text{оп}}}{V_{\text{ПДРез}} t_{\text{вус}} 2}, \text{ якщо } V_{\text{ПДРез}} t_{\text{вус}} \leq R_t \\ N_{\text{ПДРез}}^{\text{дїл}} = \frac{L_{\text{оп}}}{R_t 2}, \text{ якщо } V_{\text{ПДРез}} t_{\text{вус}} \geq R_t \end{array} \right., \quad (4)$$

де $L_{\text{оп}}$ – глибина смуги оперативного розгортання військ оперативного командування, км;

$V_{\text{ПДРез}}$ – швидкість транспортування мобільного протидиверсійного резерву, км/год;

$t_{\text{вус}}$ – час, потрібний мобільному протидиверсійному резерву для своєчасного прибуття до визначеного району, год;

R_t – тактичний радіус застосування мобільного протидиверсійного резерву, км.

Час, за який мобільний протидиверсійний резерв має прийти у визначений район визначається під час оперативного планування військ оперативного командування виходячи з середніх часових показників виконання спеціальних завдань підрозділами спецпризначення. Швидкість транспортування мобільного протидиверсійного резерву залежить від швидкості польоту повітряних засобів транспортування та вогневої підтримки, що входять до його складу. Вона визначається за мінімальним значенням швидкості польоту повітряних засобів транспортування та вогневої підтримки:

$$V_{\text{ПДРез}} = \min(V_{\text{ПДРез}}^{\text{мз}}, V_{\text{ПДРез}}^{\text{збн}}), \quad (5)$$

де $V_{\text{ПДРез}}^{\text{мз}}$ – швидкість польоту повітряного засобу транспортування, км/год;

$V_{\text{ПДРез}}^{\text{збн}}$ – швидкість польоту повітряного засобу вогневої підтримки, км/год.

Тактичний радіус застосування мобільного протидиверсійного резерву визначається за мінімальним значенням тактичного радіуса повітряних засобів транспортування та вогневої підтримки:

$$R_t = \min(R_t^{\text{мз}}, R_t^{\text{збн}}), \quad (6)$$

де $R_t^{\text{мз}}$ – тактичний радіус повітряного засобу транспортування, км;

$R_t^{\text{збн}}$ – тактичний радіус повітряного засобу вогневої підтримки, км.

Для підвищення ефективності застосування мобільних протидиверсійних резервів у процесі оцінювання обстановки під час оперативного планування оперативного розгортання необхідно визначити орієнтовну кількість ДРГ (НЗФ) противника, які діятимуть у межах кожної ділянки відповідальності. Під час розрахунку кількості мобільних протидиверсійних резервів, які діятимуть у межах ділянки відповідальності слід враховувати можливість того, що ДРГ (НЗФ) противника зможуть обійти системи територіальної оборони і комендантської служби та у визначений час провести спеціальні дії (диверсії). Тому, кількість мобільних протидиверсійних резервів на ділянці відповідальності дорівнюватиме кількості ДРГ (НЗФ) противника на цій ділянці. У такому разі, загальна кількість мобільних протидиверсійних резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування визначатиметься за формулою

$$N_{\text{ПДРез}}^{\text{ОР}} = \sum_{i=1}^{N_{\text{ДЛ}}^{\text{ДРГ}}} N_{\text{ДЛ}}^{\text{ДРГ(НЗФ)}}, \quad (7)$$

де $N_{\text{ДЛ}}^{\text{ДРГ(НЗФ)}}$ – орієнтовна кількість ДРГ (НЗФ) противника, які діятимуть на i -й ділянці відповідальності;

Для підтвердження викладених рекомендацій доцільно розглянути **оперативний приклад**. Оперативне командування має провести оперативне розгортання – у встановлені строки зосередитися у визначеному районі та створити угруповання військ для безпосередньої участі в оборонній операції Об'єднаних сил (рис. 1). Під час оперативного планування підрозділу планування застосування оперативного командування необхідно розрахувати склад і кількість мобільних протидиверсійних резервів, що забезпечить їх вчасне прибуття у визначений

$$V_{\text{ПДРез}} = \min(V_{\text{ПДРез}}^{\text{мз}}, V_{\text{ПДРез}}^{\text{зеп}}) = \min(250, 300) = 250 \text{ км/год.}$$

За формулою (6) визначається тактичний радіус застосування мобільного протидиверсійного резерву:

$$R_t = \min(R_t^{\text{мз}}, R_t^{\text{зеп}}) = \min(150, 160) = 150 \text{ км/год.}$$

Ураховуючи, що величина тактичного радіусу застосування мобільного протидиверсійного резерву більша ніж швидкість транспортування призведена до часу, за який він має прибути у визначений район (рис. 1), під час визначення кількості ділянок відповідальності мобільних протидиверсійних

район, блокування та знищення ДРГ (НЗФ) противника.

Вихідні дані: глибина смуги оперативного розгортання – 500 км;
добовий перехід – 250 км;
у смугі оперативного розгортання активно діють ДРГ (НЗФ), склад груп – до 10 чол., до того ж:

на першому добовому переході діють – до 3 ДРГ (НЗФ) противника;

на другому добовому переході діють – до 2 ДРГ (НЗФ) противника.

можливості повітряного засобу транспортування щодо транспортування особового складу – 15 чол.;

швидкість польоту повітряного засобу транспортування – 250 км/год;

швидкість польоту повітряного засобу вогневої підтримки – 300 км/год;

тактичний радіус повітряного засобу транспортування – 150 км;

тактичний радіус повітряного засобу вогневої підтримки – 160 км;

час, за який мобільний протидиверсійний резерв має прибути у визначений район для блокування та знищення ДРГ (НЗФ) – 0,5 год.

Розрахунки. Відповідно до оперативного прикладу за формулою (1) визначається необхідна кількість особового складу, яка забезпечить необхідний ступінь переваги над противником:

$$N_{\text{ПДРез}}^{\text{ос}} = N_{\text{ДРГ(НЗФ)}}^{\text{ос}} S_{\text{ос}} = 10 \cdot 3 = 30 \text{ чол.}$$

За формулою (2) визначається необхідна кількість повітряних засобів транспортування:

$$N_{\text{ПДРез}}^{\text{мз}} = N_{\text{ПДРез}}^{\text{ос}} / C_{\text{ос}}^{\text{мз}} = 30 / 15 = 2 \text{ од.}$$

За формулою (3) визначається необхідна кількість повітряних засобів вогневої підтримки:

$$N_{\text{ПДРез}}^{\text{зеп}} = N_{\text{ПДРез}}^{\text{мз}} / S_{\text{зеп}} = 2 / 2 = 1 \text{ од.}$$

За формулою (5) визначається швидкість транспортування мобільного протидиверсійного резерву:

резервів, застосовується перша частина формули (4):

$$N_{\text{ПДРез}}^{\text{дл}} = \frac{L_{\text{оп}}}{V_{\text{ПДРез}} t_{\text{вус}}^2} = 500 / (250 \cdot 0,5 \cdot 2) = 2.$$

За формулою (7) визначається загальна кількість мобільних протидиверсійних

резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування:

$$N_{ПДРез}^{OP} = \sum_{i=1}^{N_{оіл}} N_{оіл}^{ДРГ(НЗФ)} = 3 + 2 = 5.$$

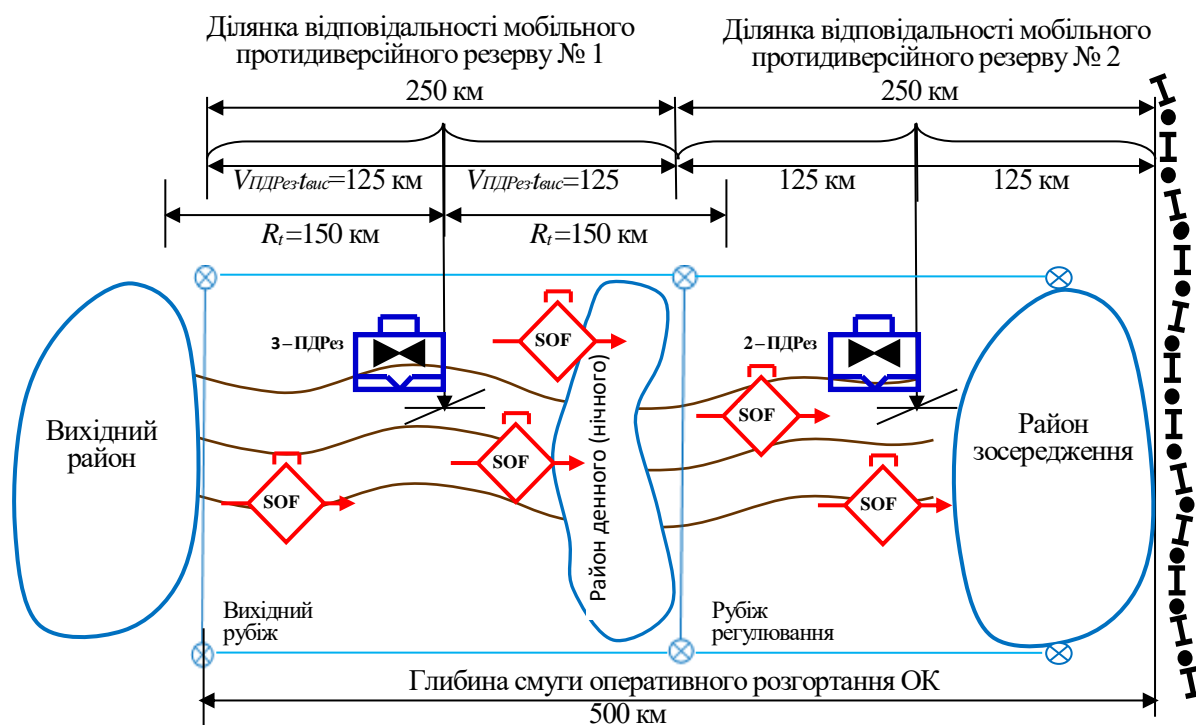

Рис. 1. Оперативний приклад (розміщення мобільних протидиверсійних резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції об'єднаних сил)

Отже, для забезпечення вчасного прибуття мобільного протидиверсійного резерву в будь-який район смуги оперативного розгортання, блокування та знищення НЗФ (ДРГ) противника необхідно створити п'ять мобільних протидиверсійних резервів.

Висновки. У процесі дослідження проведено аналіз особливостей оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції об'єднаних сил. Проведений аналіз дав змогу визначити специфіку проведення розрахунків щодо створення мобільних протидиверсійних резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування. Як результат, розроблені рекомендації щодо визначення кількості та складу мобільних протидиверсійних резервів під час оперативного розгортання військ оперативного командування в інтересах оборонної операції Об'єднаних сил.

Перспективним напрямом подальших досліджень є удосконалення методики визначення кількості та складу ДРГ (НЗФ) противника в смугі оперативного розгортання військ оперативного командування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016) / під заг. ред. І. С. Руснака. Київ : НУОУ, 2017. 162 с.
2. Російська агресія проти України: правда і вигадки, причини і наслідки / П. П. Гай-Нижник та ін. Київ : Леся, 2018. 435 с.
3. Хроніка війни : повномасштабне вторгнення в Україну. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/politika-8/2022/hronika-vtorgnennya-rosiya-zatverdila-vvedennya-vijsk-na-shid-ukrayini/> (дата звернення: 30.08.2022).
4. Военный энциклопедический словарь / за науч. ред. Н. В. Огаркова. Москва : Воениздат, 1983. 863 с.
5. Zhubov O., Momot D. History of the origin and development of deployment, as a process of creating groups of troops (forces) from ancient times to the beginning of the twentieth century // The scientific heritage. 2021. No. 64, Vol 3. P. 51–54.
6. Телелим В., Курашкевич А. Розгляд питання можливості протидії незаконним збройним формуванням силами штурмових груп прикордонних підрозділів швидкого реагування // Збірник наукових праць НАДПСУ. 2017. № 3 (73). С. 139–153.
7. Черних І., Посмітюх О., Мазуренко М. Забезпечення безпеки колон (транспортів) у ході бойових дій // Social Development and Security : electron. j. of sci. papers. 2018. Vol. 3, No. 5. P. 58–65.
8. Довідник з озброєння та військової техніки. URL: <https://www.ukrmilitary.com/p/weapons-and->

military-equipment.html (дата звернення: 31.08.2022).

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2022

Annotation

The experience of the anti-terrorist operation (joint forces operation) demonstrates the high efficiency of the use of sabotage and reconnaissance groups (SRGs) and illegal armed groups (IAGs) of the enemy at the initial stage of armed confrontation or before it begins. Taking into account the peculiarities of international relations and the development of the military-political situation around our country, it can be argued that the first operations of the joint forces will be defensive. It follows that the greatest losses to the military formations of the operational command and damage to the state infrastructure of the enemy's SRGs (IAGs) can be caused during the operational deployment of the operational command's troops in the interests of the defensive operation of the joint forces.

The purpose of the article is to develop recommendations for determining the number and composition of mobile anti-sabotage reserves during the operational deployment of the operational command's troops in the interests of a joint forces defense operation.

When planning the deployment of the operational command's troops, it is necessary to provide for the creation of a sufficient number of anti-sabotage reserves that can quickly and timely arrive in a designated area, quickly block (neutralize) and destroy the enemy's SRGs (IAGs).

The study analyzes the peculiarities of the operational deployment of the operational command's troops in the interests of the defense operation of the joint forces. The analysis made it possible to determine the specifics of calculations for the creation of mobile anti-sabotage reserves during the operational deployment of the operational command's troops. As a result, recommendations have been developed to determine the number and composition of mobile anti-sabotage reserves during the operational deployment of the operational command's troops in the interests of the defense operation of the joint forces.

Keywords: recommendations; anti-sabotage reserve; operational deployment; operational command; defensive operation; combined forces.